

Araştırma Makalesi/Research Article

Zihin Kuramı Becerisinin Çocukların Farklı İçerikteki Dedikodulara Yönelik Değerlendirmelerindeki Etkisi

The Effect of Theory of Mind Abilities on Children's Evaluations of Gossip with Different Contents

Muhammed Şükrü Aydın¹

İkra Nur Ay²

Zeynep Sena Gram³

Hülya Taş⁴

Zeynep Şevval Taş⁵

<http://doi.org/10.15659/tjss.2025.005>

ÖZ

Dedikodu, insan yaşamının her döneminde karşımıza çıkan sosyal-bilişsel süreçlerle ilişkili bir olgudur. Ancak özellikle çocuklarda bilişsel süreçlerin dedikoduya yönelik anlayışı nasıl etkilediği konusu çalışmalarda yeteri kadar ele alınmamıştır. Dolayısıyla şimdiki araştırmada çocukların olumlu, olumsuz ve nötr içerikli dedikoduları değerlendirme becerilerinin zihin kuramı gelişimine bağlı olarak farklılaşmış farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmaya yaşları 40-45 aylık arasında değişen 45 (21 kız) çocuk katılmıştır. Yarı-deneySEL desene sahip olan bu araştırmada çocuklara ilk olarak olumlu, olumsuz ve nötr dedikodu senaryoları izletilmiş ve buradaki karakterlere etiket (sticker) paylaşımları ile dedikoduyu değerlendirmelerinin ölçümü alınmıştır. Ayrıca üç farklı görev ile çocukların zihin kuramı becerileri de değerlendirilmiştir. Ön test uygulamalarının ardından çocukların zihin kuramı becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan eğitim programı uygulanmıştır. Eğitimden sonra ön testte uygulanan dedikodu senaryoları tekrar kullanılmış; zihin kuramı becerileri için de eş değer görevlerle değerlendirmeler yapılmıştır. Analizler sonucunda çocukların hem ön test hem son testte olumlu, olumsuz ve nötr içerikli dedikoduları ayırt edebildikleri görülmüştür. Buna ek olarak, zihin kuramı eğitimi uygulanan çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterlere yönelik değerlendirmelerinde eğitim sonrasında anlamlı düzeyde artış olduğu bulunmuştur. Olumsuz dedikodu yapan karaktere yönelik değerlendirmelerin ise zihin kuramı eğitimi sonrasında daha olumsuz karşılanmakla birlikte bu etkinin anlamlılık düzeyinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: dedikodu, dedikodu anlayışı, eğitim programı, zihin kuramı

¹Dr. Öğr. Üyesi, msukruaydin@hotmail.com, Selçuk Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Psikoloji Bölümü. ORCID: 0000-0003-1112-3180

²Bağımsız Araştırmacı, ayikranur414@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3610-7624

³Bağımsız Araştırmacı, gramzeynepsema@gmail.com, ORCID: 0009-0008-4985-1531

⁴Bağımsız Araştırmacı, hulyat308@gmail.com, ORCID: 0009-0006-0264-3183

⁵Bağımsız Araştırmacı, zeynepsevvaltas@gmail.com, ORCID: 0009-0009-4594-6100

Başvuru/Received: 29.08.2024; Kabul/Accepted: 20.09.2024

ABSTRACT

Gossip is a phenomenon that we encounter in all period of human life and it is related to social-cognitive processes. However, the issue of how cognitive processes affect the understanding of gossip, especially in children, has not been addressed sufficiently in literature. Therefore, the current study examined whether children's ability to evaluate positive, negative and neutral gossip differs depending on the development of theory of mind ability. A total of 45 children (21 girls) aged between 40-45 months participated in the study. In this quasi-experimental study, children were first shown positive, negative and neutral gossip scenarios and their reasoning of gossip were measured by sharing stickers with the characters in these scenarios. In addition, theory of mind abilities of children was evaluated with three different tasks. Following the pre-test, an educational program prepared to develop children's theory of mind abilities was applied. After the program, the gossip scenarios applied in the pre-test were used again; evaluations were made with equivalent tasks for theory of mind abilities. The results showed that children were able to distinguish between positive, negative and neutral gossip in both pre-test and post-test. In addition, it was also found that there was a significant increase in the evaluations of the children who received theory of mind training towards the characters who gossiped with positive and neutral content after the training. It was concluded that although the evaluations towards the character who spreads negative gossip were perceived more negatively after theory of mind training, but this effect was not at the level of significance.

Keywords: *gossip, understanding of gossip, intervention program, theory of mind*

1. Giriş

Dedikodu, bir bireyin başka bir bireye yönelik o bireyin özel hayatı, bireysel özellikleri veya kişiliğine atıfta bulunarak yapılan söylemlerdir (Gülensoy, 2007). Sosyal bir olgu olan dedikodu, ortamda bulunmayan üçüncü bir kişi hakkında değerlendirmeye yönelik bilgi paylaşımı olarak tanımlanmaktadır (Foster, 2004). Tanıma göre, bir gruptaki bireylerin dedikodu yapabilmeleri için birbirleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu bireyler çok yakın ilişki içerisinde olmasa bile dedikodu yapabilmek için aralarındaki sosyal mesafeyi azaltacak bir iletişime gereksinim duymaktadır (Osall, 2021). Dolayısıyla dedikodu eylemi çoğunlukla bireylerin fikirlerini rahatça ifade edebilecekleri samimiyete sahip oldukları kişilerle gerçekleştirilmektedir (Altman ve Taylor, 1973). Bu açıdan dedikodu; özel ve yakınlık içeren bir insan davranışı olması ve içeriği açısından arkadaşlık ve komşuluk gibi yakın ilişkileri, bireye uzak veya yakın gelen grupları, grup yapılanmalarını, uygun ve doğru davranışları işaret etmesi yönüyle psikoloji disiplininin çalışma alanına girmektedir (Gürel ve Özşenler, 2020).

Dedikodu, sosyal bir araç olarak başkalarının nasıl davrandığı hakkında bilgi sahibi olmak için kullanılabilir. Dedikodu yapma davranışı, her ne kadar negatif bir çağrışımında bulunuyor olsa da olumlu veya olumsuz değerlendirici yorumları içerebilir (Foster, 2004). Olumsuz dedikodu saldırganlık, iftira atmak gibi toplum tarafından kabul görmeyen uygunsuz davranışları belirtmek için kullanılırken; olumlu dedikodu ise yardımlaşma, bilgi paylaşımı gibi davranışlarla toplumsal iletişimi desteklemek amacıyla kullanılabilir (Baumeister vd., 2004). Gündelik hayatımızın bir parçası olan dedikodu; birlikte dedikodu yapılan kişiler arasındaki ilişkileri ve empatik bağları güçlendirmesi; ortak gerçekleştirilecek görevlerin ve deneyimlerin paylaşılmasında etkili bir faktör olması; günlük hayatın yarattığı sıkıntı ve stresten uzaklaştırması; maliyetsiz, kolay ve etkili bir iletişim yöntemi olması; bilgi paylaşımı sonucunda edinilen bilgilerin bireye kolaylık sağlaması, bir başkasının iyi özelliklerinden bahsedilmesi sayesinde bireyi motive etmesi, iyi haberlerin tartışılması ve sosyal bir davranışın övülmesi bakımından olumlu amaçlarla kullanılmaktadır (Anderson vd., 2011; Baumeister vd., 2004; Dunbar, 2004; Foster, 2004; McAndrew vd., 2007; Osall, 2021).

Dedikodunun olumlu işlevleri olduğu gibi olumsuz işlevleri de bulunabilir. Bu yönüyle genellikle sosyal ya da dolaylı saldırganlığın bir biçimi olarak ilişkilendirilir (Archer ve Coyne, 2005). Dedikodu, sosyal açıdan iletişim akışını engellemesi ve bireyleri yalnızlığa sevk etmesi, uzun süreli arkadaşlıkları zarara uğratması veya sonlandırması, bireyleri iletişim içinde bulunduğu kişilere yönelik hayal kırıklığına uğratması, bireylerin yaşam beklentilerini azaltması ve insanların güven sorunları yaşamasına neden olması, sosyal çevre ile iletişimi sekteye uğratması, kişilerarası bağların zarar görmesi gibi sorunlara yol açabilmektedir (Artaç, 2017; Crick ve Bigbee, 1998). Bunlara ek olarak kişinin “dedikoducu” olarak etiketlenmesi, dedikoduyu yapan tarafların yakalanmaları durumunda utanç ve vicdani rahatsızlık duygularının ortaya çıkması dolayısıyla saygınlıklarının zedelenmesi, karşı tarafla olan ilişkinin bitirileceği yönündeki tehditlerle dolaylı zorbalığa ve ilişkisel saldırganlığa karşılık gelmesi, olumsuz düşünce ve duyguların ortaya çıkması, bireyi davranışları hakkındaki küçük düşürücü eylemlere maruz bırakması ve bireylerin benlik saygısını düşürmesi gibi birçok faktör dedikodunun olumsuz yönüyle bağdaştırılabilir (Artaç, 2017; Cole ve Scrivener, 2013; Crick ve Bigbee, 1998; Dores-Cruz vd., 2021; Waddington, 2005).

Görüldüğü üzere dedikodu bireysel ve toplumsal ilişkiler açısından hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir. Bunun yanı sıra, dedikodunun gelişimsel aşamalar için de gereklilik arz ettiği söylenebilir (Gürel ve Özşenler, 2020). Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bilgi alışverişinin sağlanmasında, toplumsal standartların oluşturulmasında, yakınlığı artırma ve bireyler arasındaki sosyal etkileşimi kuvvetlendirmede ve diğer insanları neşelendirmede aracılık sağlayabilir (McDonald vd., 2007; Wargo Aikins vd., 2017). Çocuklar ve ergenler dedikodu aracılığıyla başkalarıyla sosyal karşılaştırmalar yapma olanağı yakalayarak kendilerini daha iyi tanırlar (Wert ve Salovey, 2004). Dedikodunun gelişimsel zamanlamasına bakıldığında, okul öncesi dönemden itibaren dedikodunun ortaya çıktığı, küçük çocukların zihinsel ve sözel becerileri kullanmaya başladıktan kısa bir süre sonra diğer çocuklar hakkındaki olumsuz tutum ve davranışları bir yetişkine iletme davranışını sergiledikleri bilinmektedir (Cooney vd., 1996). Bu konudaki ampirik araştırmalar incelendiğinde, Engelmann vd. (2016) araştırmasında kukla paylaşımı oyununda kuklalardan hangisinin daha işbirlikçi olduğu konusunda karara varma görevinde, 3 yaşındaki çocukların bile işbirlikçileri ile faydalı bilgiler paylaştıkları görülmüştür. Fakat 5 yaşındaki çocuklara göre dedikoduları daha az değerlendirmeye aldıkları bulunmuştur. Aynı çalışmada 5 yaşındaki çocukların yaşitlarıyla birlikte oynayacağı oyundaki kuklanın seçilmesinde kendi istediği kuklanın seçilmesi için akranlarına kukla hakkında olumlu veya olumsuz yorumlarda buldukları ve bu şekilde kendi istedikleri kuklayı daha iyi gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür (Engelmann vd., 2016). Bir kişi ya da nesnenin dedikodu aracılığıyla itibarını artırmak veya itibarına zarar vermenin dedikodunun önemli bir başka işlevi olduğu bilinmektedir (Shinohara vd., 2021a; Silver ve Shaw, 2018). Tam da bu görüşü destekler nitelikte olan bir çalışmada, çocukların kuklalar hakkındaki söylemleri ile diğer çocukların seçimlerini etkilemeye çalıştığı ve dedikodunun bu işlevini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Engelmann vd., 2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklarla yapılan bazı çalışmalarda, çocukların diğerlerinin yaptığı eylemler ile ilgili diğerlerini değerlendirme amacı olmadan konuşarak dedikodu yapma eğiliminde oldukları bulunmuştur (Fine, 1977; McDonald vd., 2007).

Orta çocukluk yıllarına gelindiğinde, çocukların bilişsel becerilerine paralel olarak dedikoduya yönelik değerlendirmelerinde de gelişmeler gözlenmektedir. Örneğin, Ruggiero vd. (2020) çalışmasında, 6-8 yaşındaki çocukların olumsuz dedikodu yapan kişileri kötü olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Benzer yaş grubuyla yürütülen bir başka çalışmada, 7 yaşındaki çocukların ortamda bulunmayan kişilerle ilgili söylemlerin basit veya karmaşık şekillerini rahatlıkla dedikodu olarak

adlandırabildikleri ve bu davranışı yanlış olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Haux vd., 2017). 8 ve 10 yaşlarındaki çocukların ise dedikoduyu diğer insanlar üzerinde saygınlık elde etme amacıyla kullanabildiklerine yönelik bulgular da mevcuttur (Hill ve Pillow, 2006). 8-16 yaş arasındaki çocuklar ile yapılan bir başka çalışmada çocukların dedikodu yapan bireyleri daha az güvenilir olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Caivano vd., 2021).

Görüldüğü üzere, çocukların dedikoduyu ve dedikodu yapan kişiyi değerlendirmelerinde yaşla birlikte niteliksel bir artış yaşanmaktadır. Hatta Shinohara ve Kobayashi (2022), çocukların olumsuz dedikodu yapan bireyin kendisi ve yapılan dedikoduyu diğerlerine yayan kişi hakkındaki düşüncelerinin kendi düşünceleri ile uyuşması halinde dedikoduyu yayan çocukla arkadaşlık kurma isteğinde bulduklarını; bunun yanında olumlu dedikodu yapan bireylerle genel olarak arkadaş olmak istediklerini fakat bu durumun ortak düşüncelere sahip olmaları koşulunda geçerli olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında çocuklar bir dedikodunun doğruluğunu merak etmeleri durumunda bu söylemi yayan kişinin güvenilir olup olmadığını da değerlendirmekte, ön yargılı ve olayla ilgili yeterli bilgi sahibi olmayan bireylerin ifadelerini çok önemsememektedirler (Lieberman ve Shaw, 2020). Özetle, çocuklar olumlu dedikodu yapan bireylere yönelik olumlu düşüncelere sahipken olumsuz dedikodu yapan bireylere karşı olumsuz düşüncelere sahiptirler (Caivano vd., 2020; Shinohara vd., 2021b). Literatürdeki bulgular, orta çocukluk döneminde çocukların dedikoduya yönelik anlayışlarının iyi durumda olduğuna işaret etmektedir ancak erken çocukluk dönemindeki araştırmaların yetersiz olduğu da görülmektedir. Bu açıdan erken çocukluk döneminde dedikodu anlayışının ne durumda olduğu ve hangi faktörlerin dedikodu anlayışını geliştirmede etkili olduğuna yönelik araştırmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu noktada akla gelen değişkenlerden birisi zihin kuramı olabilir.

İnsanların gündelik hayatı başkalarının amaç, düşünce, duygu ve kanıları gibi zihinsel durumlarını kavrayarak onların davranışları hakkında düşünme becerisine dayanmaktadır. Bu becerinin karşılığı da “zihin kuramı” olarak ifade edilir. Zihin kuramı dış dünya, gözlenebilen davranışlar ve zihinsel süreçler arasındaki ilişkilerin çocuklar açısından nasıl algılandığı ve bu algılayış sonucu meydana gelen değişimlerin araştırıldığı, bir başka deyişle küçük çocukların düşünce sisteminin nasıl çalıştığına dair cevapların açıklanmasını hedefleyen bir çalışma alanıdır (Wellman vd., 2001). Zihin kuramı, en genel haliyle, bir kimsenin başkalarının zihinsel durumlarını ve hissettiklerini anlayabilme becerisi şeklinde tanımlanabilir (Brüne ve Brüne-Cohrs, 2006). Zihin kuramı başkalarının eylemlerini öngörme ve algılama, başkalarının niyetlerini fark edebilme gibi becerilerin zeminini oluşturur (Rowe vd., 2001). Zihin kuramı becerisini kazanan biri, kendisinin ve başkalarının inanç, niyet, arzu gibi zihinsel durumlarını fark edebilen, zihinsel açıdan bunları temsil edebilen ve başkalarının kendisinden farklı bir zihni olduğunu anlayabilme becerilerini bulduran kimsedir (Schneider vd., 2005). Zihin kuramı becerisinin gelişimine ilişkin literatür incelendiğinde, çocukların üç ile dört yaş arasında kendilerinin ve başkalarının zihinsel durumlarını anlama konusunda önemli adım attıkları görülmektedir. Bu konuda birçok araştırmayı irdeleyen Wellman vd. (2001) meta-analiz çalışmasında, 3 yaşından küçük çocukların zihin kuramı becerilerinin ölçülmesi sonucunda elde edilen performans puanının daha çok şans etkisiyle ortaya çıktığı; 4 yaş ve sonrasındaki çocukların performansının ise şans etkisi ile açıklanamayacağı ifade edilmiştir. Buna göre, başkalarının yanlış kanılara sahip olabileceği yönündeki kavrayışın 4 yaşlarına doğru belirli bir düzeyde olduğu söylenebilir.

Dedikodunun bir iletişim biçimi olduğu düşünülürken bireyin başkalarının kendi inancından farklı bir inanca sahip olabileceğini ve bu inançlara uygun davranışlarda bulunabileceğini kavrayabilmesi,

doğru sosyal aktarım ve iletişim açısından gereklidir. Bu durum zihin kuramı becerilerinin kazanımı ile mümkündür. Dolayısıyla zihin kuramı becerisinin dedikodu yapma davranışında belirleyici bir rolü olabileceği ve yaşla birlikte zihin kuramı becerisinin kazanımına bağlı olarak çocukların dedikoduyu kavrama becerilerinin artacağı düşünülebilir. Bu bilgiler doğrultusunda, zihin kuramı becerilerini artırmaya yönelik eğitsel programın çocukların olumlu, olumsuz ve nötr dedikoduları ayırt etme becerilerini etkileyip etkilemediğini incelemek literatür açısından faydalı olacaktır. Çocukların dedikodu yapabilmeleri ve anlayabilmeleri için başkalarının inanç, duygu ve niyetlerini anlaması ve diğerlerinin davranışlarını değerlendirme becerisine sahip olmaları önemlidir.

Söz konusu açıklama ve bulgulardan hareketle, mevcut araştırmada yaşları 40-45 aylık arasında olan çocukların zihin kuramı becerisini artırmaya yönelik eğitim programı düzenlenerek farklı içeriklerdeki dedikodulara yönelik değerlendirmelerinin etkilenip etkilenmediği incelenecektir. Araştırma sonucunda, çocukların olumlu dedikodu yayan karaktere yönelik değerlendirmelerinin son test ölçümünde daha pozitif olması; olumsuz dedikodu yayan karaktere yönelik değerlendirmelerinin ise son test ölçümünde daha negatif olması beklenmektedir.

2. Yöntem

2.1. Katılımcılar

Çalışmaya Konya’da bulunan üç farklı özel kreş ve gündüz bakımevinde eğitimine devam eden, normal gelişim gösteren, yaşları 40-45 aylık arasında değişen (Ortay= 41.82, Ss= 1.28), 21 kız, 24 oğlan olmak üzere toplam 45 çocuk dâhil edilmiştir. Bu araştırma tek gruplu ön test ve son test tasarımıyla oluşan yarı deneysel desende bir çalışmadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Dedikodu Senaryoları

Bu çalışmada, dedikoduyu kavrama ve türlerine göre ayırım yapabilme becerilerini değerlendirmek için kısa hikâyelerden faydalanılmıştır. Dedikodu türleri olarak olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere üç farklı senaryo bulunmaktadır. Senaryolar kız ve erkek çocuklar için hikâye karakterleri kendi cinsiyetlerinden olacak şekilde hazırlanmıştır. Senaryoların her biri 20 saniyeden oluşan kısa animasyonlar şeklindedir. Sıra etkisini ortadan kaldırmak için çocuklara senaryolar farklı sırayla verilmiştir.

Çocukların farklı dedikodu türlerini nasıl değerlendirdiklerini ölçmek amacıyla prososyal davranış çalışmalarından esinlenerek kaynak dağıtımı görevi kullanılmıştır. Olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere hazırlanan senaryolar çocuklara bireysel olarak izletilmiştir. Her senaryo sonrasında katılımcılardan kendilerine verilen 10 etiketi senaryo karakteri ve kendisine göre dağıtması istenmiştir. Çocuğun bu görevi senaryodan önce, “Şimdi sana biraz etiket vereceğim. Bu etiketler yapacağımız etkinlik boyunca yanında olacak, etkinlik bittiğinde de senin olacak. Sana bazı videolar izleteceğiz. Her videoyu izledikten sonra senin olan etiketlerden istediğin kadarını videodaki çocukla paylaşmanı istiyorum.” şeklinde bir yönerge verilmiştir. Yönerge sonrasında çocukların olumlu, olumsuz ya

da nötr senaryo karakterlerine paylaştıkları etiket sayısına göre protogonistin eylemini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bir çıkarım yapılması hedeflenmektedir.

2.2.2. Zihin Kuramı Becerilerini Ölçmek İçin Kullanılan Uygulamalar

Yer Değişikliği Görevi. Yer değişikliği görevi kapsamında ön testte Sally ve Ann görevi; son testte ise eş değer görev olan Max ve Çikolata görevi kullanılmıştır. Yer değişikliği görevleri “kendi ile başkasının kanılarını birbirinden ayırt etmeyi ve ikinci bir kişinin zihin durumuna atıfta bulunmayı değerlendirmek” amacıyla Wimmer-Perner (1983) ile Baron-Cohen vd. (1985) tarafından geliştirilmiştir. Örneğin, Sally ve Anne görevi, bir odada yer alan iki karakterin görünmesiyle başlar. Bu araştırmada iki oyuncak kukla tercih edilmiştir. *Kuklaların önündeki masada bir sepet, bir kutu ve bir bilye durmaktadır. Sally, bilyeyi sepete koyar ve odadan çıkar. Bu arada, odada yalnız kalan Ann bilyeyi sepette alarak, kutunun içine koyar. Ardından Sally odaya geri döner ve testi uygulayan kişi çocuğa sorar: “Bilyeyi bulmak için Sally nereye bakacak?”*. Bu görevde yer alan çocuk isimleri Türkçeye uygun olacak şekilde “Elif ve Merve” şeklinde değiştirilerek uygulanmıştır. Sonrasında çocuklara 3 adet soru sorulmuştur. Bu sorular şunlardır: “*Elif topunun nerede olduğunu biliyor mu yoksa bilmiyor mu?*”, “*Elif topunun nerede olduğunu düşünüyor?*” ve “*Elif topunu nerede arayacak?*”. Her sorunun doğru cevabı 1 (bir) puan, yanlış cevabı ise 0 (sıfır) puan olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yer değişikliği görevinden alınabilecek en yüksek puan 3 (üç), en düşük puan ise 0 (sıfır) olmaktadır. Son testte uygulanan Max ve çikolata görevinin uygulaması da (Wimmer ve Perner, 1983) Sally-Ann göreviyle benzerdir.

Beklenmedik İçerik Görevi. Bu görev, “çocuğun bir nesneyi temsil etmesi ve daha sonra nesnenin kendisinde gerçek bir değişim olmadığı halde bu temsili değiştirmesini değerlendirmek” amacıyla Perner vd. (1987) tarafından geliştirilmiştir. Beklenmedik içerik görevi, çocuklara kendi kanılarının doğru olmayabileceğini gösterme amacıyla tasarlanmıştır. Araştırma esnasında ön test ölçümünde görev için bir bonibon kutusunun içerisine çakıl taşı konularak kullanılmıştır. Son test ölçümünde ise aşinalık etkisini önlemek amacıyla yara bandı kutusu içerisine kâğıt parçaları konularak kullanılmıştır. Görevde çocuklardan “*kapalı olarak gösterilen kutunun içinde ne olduğunu tahmin etmeleri*” istenmiştir. *Ardından çocukların yanıldıklarını görmeleri için kutuyu açmalarına izin verilmiştir. Bu beklenmedik içeriğin çocuk tarafından keşfedilmesinin ardından “Bir başka arkadaşın bu kutuyu ilk gördüğünde içinde ne olduğunu düşünecektir?”* sorusu yöneltilmektedir (Perner vd., 1987). Yöneltilen soruya verilen yanlış cevap 0 (sıfır), doğru cevap 1 (bir) olarak puanlanmaktadır.

Görünüş-Gerçeklik Görevi. Bu görev, “kişinin bir durumla ilgili yanlış bir kaniya sahip olduğunu anladıktan sonra, bunun farkına varması ve bu kaniyi gerçekte olan duruma göre değiştirebilme becerisini” değerlendirmektedir. Bu görevde diğerlerinden farklı olarak hileli objelerden yararlanılmaktadır. Araştırmanın ön test aşamasında dondurma görünümlü ruj ve havuç görünümlü kalem kullanılmıştır. Son test aşamasında ise balık görünümlü kalem ile astronot görünümlü kalemtraş kullanılmıştır. Çocuklara nesnelere gösterildikten sonra dokunması için izin verilerek iki test sorusu yöneltilmektedir: “*Sence bu neye benziyor?*” ve “*Peki, sence bu gerçekte ne?*”. Görünüş gerçeklik görevinde bir nesnenin temsili veya gerçek kimliklerinden en az birinin bilinmediği durumda katılımcılara 0 (sıfır) puan hem temsili hem gerçek kimliğinin doğru bilinmesi durumunda ise 1 (bir) puan verilmiştir. Her nesnenin görünüm ve gerçeklik puanı ayrı olarak hesaplanmış, ardından bu puanlar toplanarak görünüş-gerçeklik toplam puanı elde edilmiştir. Bu görevden alınabilecek en yüksek puan 2 (iki), en düşük puan ise 0 (sıfır) olmaktadır.

2.2.3. Zihin Kuramı Becerisi Eğitimi

Yarı deneysel olan bu araştırmanın müdahale eğitimi kapsamında zihin kuramı becerilerini geliştirici hikâye kitaplarından ve çeşitli etkinlikler incelenmiş ve bunların seçilmesinde Yılmaz'ın (2014) çalışmasından yararlanılmıştır. Seçilen hikâye kitapları “Üç Kedi Bir Dilek”, “Tonino Keşke Görünmez Olsam”, “Uyuyan Güzel” ve “Akıllı Minik ve Obur” olarak belirlenmiştir. Her oturumda araştırmacılar katılımcı çocuklara farklı hikâyeleri etkileşimli bir şekilde okumuştur. Hikâyelere ek olarak, her oturumda çocuklarla farklı etkinlikler gerçekleştirilmiştir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004):

Eşya kimde tahmin et: “Bu oyun için katılımcı sayısı kadar orta boy kutu, kâğıt, kalem ve 15 tane civarında kutuların içine sığabilecek büyüklükte nesnelere (Örneğin, peçete, anahtarlık, kalem, biblo vb.) kullanılmaktadır. Nesnelere bir masaya konur ve listesi yapılır. Sonra malzemeler karıştırılır ve herkes kişi başına düşen sayıda malzemeyi hızla kendi kutusuna koyar. Kutu içindeki malzemeler diğer oyuncular tarafından görülmemelidir. Her oyuncu sırayla kendi kutusunda bulunan malzemelerin adını hızlıca söyler. Listedeki malzemeler bir baştan bir sondan olmak üzere okunur (örn. peçete kimde?). Sırası gelen oyuncu sorulan malzemenin kimde olduğunu söyler. Bu arada oyuncunun kendi kutusundaki malzeme de sorulabilir. Tüm malzemeler söylendiğinde oyun biter”.

Sıcak soğuk: Çocuklar ayakta bir daire şeklinde toplanır ve “sıcak-soğuk” oyununu oynamaya karar verirler. İlk olarak oyun alanı belirlenir ve bir oyuncak seçilir. Oyunun kuralları çocuklara açıklanır: “Bir çocuk ebe olarak seçilecek ve sırtını dönecek. Bu sırada seçilen oyuncak bir yere saklanacak. Ebe, saklanan oyuncak bulmaya çalışırken, diğer çocuklar ebeden oyuncakla yaklaşmış yaklaştığını belirlemek için “sıcak” veya “soğuk” diyerek onu yönlendirecekler. Ebe oyuncak bulduğunda, ya da belirli bir süre içinde bulamazsa, çocuklar tekrar ebe seçimi için bir yöntem kullanarak yeni bir ebe belirlerler. İsteyen çocuklar, yeni ebe olana kadar oyuna devam edebilirler.”

Eşli duygular: “Bu oyun eşli olarak oynanır ve önceden eşler belirlenir. Her duygu için belirli bir hareket tanımlanır. Örneğin, “mutluluk” denildiğinde eşler birbirine sarılır, “kırgınlık” denildiğinde ise sırtlarını dönerler. Oyun müzikle başlar ve eşler müzik eşliğinde dans ederler. Müzik durduğunda öğretmen bir duygu ismi söyler ve eşler, belirtilen duyguya uygun hareketi yapmaya çalışırlar.”

Yüzümden Okunan Duygular: “Müzik çaldığında oyun başlar. Öğrenciler, sınıftaki sandalyelerden bir tanesi eksik olan sandalyelerin etrafında hareket ederler. Müzik durduğunda herkes sandalyelere oturmaya çalışır; bir kişi sandalyeye oturamazsa, o öğrenci “yanmış” sayılır. Yanmış öğrenciye, uygulayıcı masasında bulunan bir yüz ifadesi (emoji) kartını gösterir ve bu ifadeyi arkadaşlarına anlatmasını ister. Diğer öğrenciler, karttaki duyguyu tahmin etmeye çalışırlar. Tahminde bulunan öğrenciler, yerden bir yüz ifadesi kağıdını kapalı olarak alırlar ve bir kâğıdı eksiltirler. Sonraki oyun sırasında, yanmış öğrenci bu yeni kâğıdı görecektir. Bu süreç oyun bitene kadar her defasında tekrarlanır.”

2.3. İşlem

Araştırmaya başlamadan önce Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Ardından Konya ilinde belirlenen kreşler ile görüşme

sağlanarak araştırmaya başlanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerine Çocuklar İçin Bilgilendirilmiş Onam Formu, Ebeveynler İçin Bilgilendirilmiş Onam Formu ve Demografik Bilgi Formu verilmiştir.

Araştırma 4 eğitim, 2 ön test-son test oturumu olmak üzere toplam 6 oturumda yürütülmüştür. Çocukların araştırmacılara alışması için çalışmaya başlamadan önce araştırmacılar çocuklarla vakit geçirmiştir. Çalışmada ön test olarak çocukların zihin kuramı becerilerinin ve dedikoduya yönelik değerlendirmelerinin ölçümü bireysel olarak alınmıştır. Ön-testlerin uygulanmasından sonra çocukların zihin kuramı becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programı uygulanmıştır. Uygulama, 4 hafta boyunca haftada 1 gün ve günde yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Dört oturumluk uygulamalar tamamlandıktan sonra son test ölçümü için çocukların zihin kuramı becerilerinin ve dedikoduya yönelik değerlendirmelerinin ölçümü bireysel uygulamalarla tekrar alınmıştır. Çalışmanın sonunda katılımcılara etiket ve okul öncesi çocuk dergisi hediye edilerek kendilerine teşekkür edilmiştir ve çalışma sonlandırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizleri SPSS ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların dedikodu türlerine ilişkin değerlendirmelerinde kullanılan olumlu, olumsuz ve nötr içerikli senaryolardaki dedikoduyu yayan çocuk karakter seçimleri ile ilgili farklılıkları saptamak üzere non-parametrik Friedman ve Wilcoxon İşaretli Sıralar testi kullanılmıştır. Daha sonra katılımcıların zihin kuramı becerilerinin ön test ve son test ölçümlerinde farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla Wilcoxon İşaretli Sıralar testi kullanılmıştır. Son olarak katılımcıların dedikoduya yönelik değerlendirmelerinin ön test ve son testlerden aldıkları puana göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek üzere Wilcoxon İşaretli Sıralar testi analizi yapılmıştır.

3. Bulgular

Bu çalışmada 40-45 aylık çocukların zihin kuramı becerilerine bağlı olarak dedikodu türlerine (olumlu, olumsuz ve nötr) göre ayırım yapabilme becerilerinin nasıl değişim gösterdiği araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak katılımcıların zihin kuramı ve dedikodu senaryolarından almış oldukları puanların ortalama ve standart sapma değerleri sunulmuş, ardından katılımcı çocukların dedikodu türlerini ayırt edemediklerine yönelik değerlendirmelerin analizleri gerçekleştirilmiştir. Daha sonra zihin kuramı eğitiminin etkisinin olup olmadığını incelemek üzere gerçekleştirilen analizler sunulmuştur. Son olarak araştırmanın bağımlı değişkeni olan dedikoduya yönelik değerlendirmelerin ön test ve son test ölçümlerinde farklılık gösterip göstermediğine yönelik analizler paylaşılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların ilk ve son testlerden alınan zihin kuramı görevleri ve dedikodu türlerine yönelik değerlendirmelerinin alındığı ölçümlerin ortalama ve standart sapmaları Tablo 1'de sunulmuştur. Sonuçlar hem ön test hem de son test ölçümlerinde olumlu dedikodu yayan karakterlerin çocuklar tarafından daha olumlu değerlendirildiğini, bunu sırasıyla nötr ve olumsuz dedikoduya yönelik değerlendirmelerin takip ettiğini göstermiştir.

Tablo 1. Zihin Kuramı ve Dedikodu Senaryolarından Alınan Ortalama Puanlar ve Standart Sapmaları

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma
Zihin kuramı / Ön test	2.33	1.58
Zihin kuramı / Son test	3.53	1.68
Olumlu Dedikodu / Ön test	3.11	1.99
Olumsuz Dedikodu / Ön test	2.73	1.78
Nötr Dedikodu / Ön test	3.07	1.80
Olumlu Dedikodu / Son test	4.78	2.39
Olumsuz Dedikodu / Son test	2.53	1.71
Nötr Dedikodu / Son test	3.82	1.70

3.1. Olumlu, Olumsuz ve Nötr Dedikodulara Yönelik Değerlendirmelere İlişkin Analizler

Olumlu, olumsuz ve nötr dedikodu türlerinin ön test ölçümlerinin karşılaştırılmasına yönelik analizler için bağımlı değişken olan dedikodu türünün sürekli değişken olması nedeniyle non-parametrik Friedman testi kullanılmıştır. Farklı içerikteki dedikodu türlerinin ikili karşılaştırmasında ise non-parametrik Wilcoxon testiyle analizler yürütülmüştür. Friedman testi sonuçları, çocukların olumlu, olumsuz ve nötr içerikteki dedikodu yapan karakterleri değerlendirmelerinde anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur [$\chi^2= 16.00, p < .001$]. Wilcoxon testi ile gerçekleştirilen ikili grup karşılaştırmalarında, çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterlere olumsuz dedikodu yapan karakterlere kıyasla daha az paylaşımda buldukları görülmüştür (sırasıyla, ($z= -2.87, p= .004$; $z= -3.41, p= .001$). Çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterleri değerlendirmeleri açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır ($z= -.57, p= .56$).

Olumlu, olumsuz ve nötr dedikodu türlerinin son test ölçümlerini karşılaştırmak amacıyla aynı analizler tekrarlandığında, benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Friedman testi analizi, çocukların olumlu, olumsuz ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterleri değerlendirmelerinde anlamlı fark olduğunu göstermiştir [$\chi^2= 51.77, p < .001$]. Wilcoxon testi ile gerçekleştirilen ikili karşılaştırmalarda, çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterlere olumsuz içerikli dedikodu yapan karakterlere kıyasla daha az paylaşımda buldukları görülmüştür (sırasıyla, ($z= -4.88, p < .001$; $z= -4.28, p < .001$). Son test ölçümlerinde ön test ölçümlerine göre elde edilen farklı bulgu ise çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterleri değerlendirmeleri noktasında karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, çocuklar olumlu dedikodu yapan karakterlere nötr dedikodu yapan karakterlere kıyasla daha fazla etiket paylaşımında bulunmuşlardır ($z= -3.61, p < .001$).

3.2. Çocukların Dedikodu Türlerine Yönelik Değerlendirmelerinin Ön Test ve Son Test Karşılaştırmaları

Katılımcıların farklı içerikli senaryolarda dedikodu yapan karaktere yönelik değerlendirmeleri ile ilgili ön test ve son test ölçümlerindeki farklılıkları saptamak üzere -parametrik testlerden Wilcoxon testi kullanılmıştır. İlk olarak olumlu dedikodu türüne yönelik değerlendirmelerin ön ve son testlerinden alınan ölçümlerin farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere gerçekleştirilen analiz sonucunda olumlu dedikoduya yönelik değerlendirmelerin ön test (M= 3.11) ve son test (M= 4.78) ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($z = -4.07, p < .001$). Fark puanlarının son test puanlarının lehine olması çocukların olumlu dedikodu son test senaryosunda ön test senaryolarına kıyasla dedikodu yapan karakteri daha olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. İkinci olarak nötr dedikodulara yönelik değerlendirmelerin ön ve son testlerinden alınan ölçümlerin farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere gerçekleştirilen analizler sonucunda nötr dedikoduya yönelik değerlendirmelerin ön test (M= 3.07) ve son test (M= 3.82) ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($z = -2.79, p = .005$). Fark puanlarının son test puanlarının lehine olması çocukların nötr dedikodu son test senaryosunda ön test senaryolarına kıyasla dedikodu yapan karakteri daha olumlu değerlendirdiklerini göstermektedir. Son olarak, olumsuz dedikodulara yönelik değerlendirmelerin ön ve son testlerinden alınan ölçümlerin farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere gerçekleştirilen analizler sonucunda olumsuz dedikoduya yönelik değerlendirmelerin ön test (M= 2.73) ve son test (M= 2.53) ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($z = -1.49, p = .13$).

4. Tartışma

Bu araştırmanın temel amacı 40-45 aylık çocukların olumlu, olumsuz ve nötr dedikodulara yönelik değerlendirmelerinde zihin kuramı eğitiminin etkili olup olmadığını incelemektir. Analizler sonucunda, zihin kuramı eğitimi uygulanan çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterlere yönelik değerlendirmelerinin eğitim sonrasında anlamlı artış gösterdiği bulunmuştur. Olumsuz dedikodu yapan karaktere yönelik değerlendirmelerin ise zihin kuramı eğitimi sonrasında daha olumsuz karşılandığı ancak bu etkinin anlamlılık düzeyinde olmadığı görülmüştür.

Sonuçlar ilk olarak olumlu, olumsuz ve nötr içerikli dedikoduların çocuklar tarafından nasıl algılandığı konusunda yorumlandığında, çocukların olumlu dedikodu yapan hikâye karakterlerini olumsuz ve nötr dedikodu yapan karakterlere kıyasla daha olumlu değerlendirdikleri, bir diğer ifadeyle dedikodunun içeriğine göre ayırım yapabildikleri bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, literatürle uyumlu görünmektedir (Kim vd., 2014). Bu konuda gerçekleştirilen çalışmalardan bir diğerinde 5 ve 6 yaşındaki çocukların olumlu dedikoduyu olumsuz dedikoduya göre daha çok benimsedikleri raporlanmıştır (Tang vd., 2023). Ruggiero vd. (2020) 6-8 yaşındaki çocuklar ile yaptıkları çalışmada da çocukların olumsuz dedikodu yapanları kötü kişiler olarak değerlendirdikleri bulunmuştur. Türkiye’de erken çocukluk ve orta çocukluk dönemindeki çocuklarla yürütülen tek çalışmada ise Aydın (2024) tarafından yine benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlarla mevcut çalışma çocukların erken yaşlardan itibaren dedikodu içeriklerine yönelik anlayışlarına yönelik temellerin atıldığı noktasında literatüre destek sunmaktadır.

Araştırmanın temel amacına yönelik bulgular, zihin kuramı eğitiminden sonra çocukların olumlu ve nötr içerikli dedikodu yapan karakterlere yönelik değerlendirmelerinin anlamlı şekilde daha

olumlu olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte olumsuz dedikodu yapan karakterlere yönelik değerlendirmelerinin ise anlamlı çıkmamakla birlikte daha olumsuz olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra şimdiki araştırmada zihin kuramı becerilerinin gelişmesinde verilen eğitimin etkili olduğu da bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, araştırma kapsamında uygulanan zihin kuramı eğitiminin çocukların dedikoduya yönelik anlayışlarında kısmi etkisi olduğunu düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıda çalışmada çocukların dedikoduya yönelik algılarının gelişiminde zihin kuramı becerileri ile ilişkisinden söz edilmektedir. Örneğin Ingram'ın (2019) araştırmasında, zihin kuramının dedikodu türlerine göre oluşturulan senaryolarda dedikodunun farklı içeriklerini ayırt etme becerisini etkilediği raporlanmıştır. Bu sonuçlar, çocukların dedikoduyu anlamalarında başkalarının niyetlerini ve zihinsel durumlarına yönelik anlayış geliştirilmesinin önemine işaret etmektedir. Dedikodunun doğası gereği en az iki kişinin bakış açısını göz önüne almayı gerektirdiği düşünülürse (Wu vd., 2016), başkalarının dedikoduyu nasıl algılayabileceklerini, ne tür tepki verebileceklerini anlama (Holland, 1996) gibi zihin kuramı becerisini içeren durumlar dedikodu yapma konusunda önem taşımaktadır. Bu durum da tam olarak zihin kuramının tanımıyla uyumlu görünmektedir.

Bununla birlikte zihin kuramı becerisinin çocukların sosyal normları anlama ve yorumlama konusunda da yardımcı olduğu bilinmektedir (Massaro vd., 2014). Ayrıca dedikodunun ilişkileri nasıl etkileyebileceğini ve sosyal etkileşimlerde stratejik olarak nasıl kullanılabileceğini anlamak da zihin kuramı becerisi gerektirir. Şimdiki araştırmada çocukların hem dedikodu türlerini ayırt edebilmeleri hem de zihin kuramı eğitiminden sonra dedikoduya yönelik anlayışlarının gelişimine yönelik elde edilen bulgular zihin kuramı ve dedikodu anlayışı arasındaki bağlantıların sosyal ilişkiler açısından önemli olduğunu düşündürmektedir.

İki değişken arasındaki ilişkilere gelişimsel perspektiften yaklaşıldığında, çocuklarda zihin kuramı becerisi ilerledikçe daha karmaşık dedikodu biçimlerini anlamaya ve dedikoduya daha fazla dâhil olmaya başladıkları düşünülebilir. Çocuklar başkalarının eylemlerinin altında yatan motivasyonlar ve niyetler gibi daha karmaşık sosyal bilgileri anladıkça bunu çevreleriyle de paylaşabilirler (Teglasi vd., 2022). Bu noktada, başkalarının zihinsel ve psikolojik durumları hakkında çıkarım yapma becerisinin gelişiminin çocukların dedikodu anlayışı ve dedikodu yapma davranışlarında önemli bir yer tuttuğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Mevcut araştırma, zihin kuramı ve dedikodu ilişkisine ışık tutarak literatürdeki eksikliği gidermesi bakımından önem taşımakla birlikte bazı sınırlılıkları barındırmaktadır. Bu sınırlılıklardan ilki, çalışmanın küçük bir katılımcı grubuyla yürütülmüş olmasıdır. Sonraki araştırmalarda daha fazla katılımcıyla çalışılarak sonuçların tekrar gözden geçirilmesi literatür açısından faydalı olacaktır. Ayrıca şimdiki araştırmada zihin kuramı becerisinin ivmelendiği üç yaşındaki çocuklarla çalışılmıştır. Benzer koşullar altında farklı yaş gruplarında ne tür sonuçlar ortaya çıkacağı da incelenmeyi bekleyen konulardan biridir. Ayrıca katılımcı grubunun Türkiye'nin tek bir ilinden seçilmiş olması sınırlılıklardan bir diğeridir. Her ne kadar küçük çocuklarda kültürel etmenlerin etkisi ilerleyen yıllarda daha belirgin olsa da üç yaş çocuklarının da toplumun norm ve değerlerini almaya, hatta bunları uygulamaya başladıkları bilinmektedir (Schmidt ve Tomasello, 2012). Dolayısıyla sonraki araştırmalarda farklı kültürel altyapılara sahip gruplarla çalışmak literatüre dedikodu değişkeni açısından önemli bilgiler sunabilir. Katılımcı grubuyla ilgili genellenebilirliği etkileyen diğer faktör ise çocukların okul öncesi eğitim alıyor olmalarıdır. Özellikle zihin kuramı becerisinin ebeveyn eğitim düzeyi, çocukların akranlarıyla etkileşime girme gibi etmenlerle bağlantılı olduğu düşünüldüğünde (Pears ve Moses,

2003), eğitim almayan küçük çocuklarda dedikoduya yönelik anlayışların ne durumda olduğuna ilişkin mevcut araştırmadan çıkarım yapmak yanlış olacaktır. Bu açıdan, okul öncesi eğitim almayan çocukların dedikodu becerilerinin incelenmesi de literatür açısından gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak, şimdiki çalışmada çocukların dedikoduya ilişkin değerlendirmelerinde temsili hikayeler tercih edilmiştir. Ancak çocuğun kendisinin dedikodu nesnesi olduğu veya dedikodusu yapılan kişinin çocuğun çevresinden biri olduğunda nasıl değerlendirmeler yapacağına dair bilgilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle, ileride yapılacak araştırmalarda katılımcıların kendilerinin dâhil olabilecekleri, kendi çevrelerinden örnek olaylar kullanılarak dedikodu değerlendirmelerinin alınması önemli görünmektedir.

5. Sonuç

Özetle bu araştırmadan elde edilen sonuçlar 40-45 aylık çocuklardaki zihin kuramı becerisinin dedikoduyu anlama ve dedikoduyu içeriğine göre değerlendirme konusunda etkili olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, çocukların zihin kuramı becerileri arttıkça, dedikodunun ve sosyal etkileşimlerin karmaşıklıklarını anlamada daha iyi noktada olduklarına işaret etmektedir. Zihin kuramı becerilerindeki gelişim, çocukların başkalarının eylemlerinin ardındaki niyetleri ve dedikodunun oluşturabileceği etkileri anlamayı daha üst düzeye taşımaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma dedikoduya yönelik anlayışlarda önemli bir sosyal-bilişsel beceri olan zihin kuramının etkisini gösterme açısından önemlidir.

Yazarların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuşlardır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedirler.

Kaynakça

Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). Social penetration: The development of interpersonal relationships. *Holt, Rinehart and Winston*.

Anderson, E., Siegel, E. H., Bliss-Moreau, E., & Barrett, L. F. (2011). The visual impact of gossip. *Science*, 332(6036), 1446–1448. <https://doi.org/10.1126/science.1201574>

Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 9(3), 212–230. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0903_2

Artaç, M. (2017). *Dedikodu ve söylentinin işletme verimliliğine etkisi üzerine mersin ilinde hemşireler üzerine bir uygulama* (Tez No. 471989) [Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Aydın, M. Ş. (2024). Çocuklar olumlu, olumsuz ve nötr içerikli dedikoduları ayırt edebilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 306-321. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1393226>

- Baron-Cohen S., Leslie A.M., & Frith U. (1985). Does the autistic child have a ‘theory of mind’?. *Cognition*, 21, 37-46. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(85\)90022-8](https://doi.org/10.1016/0010-0277(85)90022-8)
- Baumeister, R. F., Zhang, L., & Vohs, K. D. (2004). Gossip as cultural learning. *Review of General Psychology*, 8(2), 111–121. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.111>
- Brüne, M., & Brüne-Cohrs, U. (2006). Theory of mind—evolution, ontogeny, brain mechanisms and psychopathology. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 30(4), 437-455. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2005.08.001>
- Caivano, O., Işık, I., & Talwar, V. (2021). Can I trust you? Children’s perceptions of friends and classmates who gossip. *Personal Relationships*, 28, 683–702. <https://doi.org/10.1111/pere.12374>
- Caivano, O., Leduc, K., & Talwar, V. (2020). When is gossiping wrong? The influence of valence and relationships on children’s moral evaluations of gossip. *British Journal of Developmental Psychology*, 38, 219–238. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12319>
- Cole, J. M., & Scrivener, H. (2013). Short term effects of gossip behavior on self-esteem. *Current Psychology*, 32(3), 252–260. <https://doi.org/10.1007/s12144-013-9176-3>
- Cooney, M., Hutchison, L., & Costigan, V. (1996). From hitting and tattling to communication and negotiation: The young child’s stages of socialization. *Early Childhood Education Journal*, 24, 23-27. <https://doi.org/10.1007/BF02430546>
- Crick, N. R., & Bigbee, M. A. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: A multiinformant approach. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(2), 337–347. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.66.2.337>
- Dores-Cruz, T.D., Nieper, A. S., Testori, M., Martinescu, E., & Beersma, B., (2021). An integrative definition and framework to study gossip. *Group and Organization Management*, 46(2), 252-285. <https://doi.org/10.1177/1059601121992887>
- Dunbar, R. I. (2004). Gossip in evolutionary perspective. *Review of General Psychology*, 8, 100–110. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.100>
- Engelmann, J. M., Herrmann, E., & Tomasello, M. (2016). Preschoolers affect others reputations through prosocial gossip. *British Journal of Developmental Psychology*, 34(3), 447–460. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12143>
- Fine, G. (1977). Social components of children’s gossip. *Journal of Communication*, 27, 181–185. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1977.tb01815.x>
- Foster, E. K. (2004). Research on gossip: Taxonomy, methods and future directions. *Review of General Psychology*, 8(2), 78–99. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.78>
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü* (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gürel, E. ve Özşenler, D. (2020). Dedikodu olgusu: Atasözleri ve deyimler üzerine bir içerik analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 975-992. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.767958>
- Haux, L., Engelmann, J. M., Herrmann, E., & Tomasello, M. (2017). Do young children preferentially trust gossip or firsthand observation in choosing a collaborative partner? *Social Development*, 26, 466–474. <https://doi.org/10.1111/sode.12225>

- Hill, V. & Pillow, B. H. (2006). Children's understanding of reputations. *Journal of Genetic Psychology*, 167, 137–157.
- Holland, M. G. (1996). What's wrong with telling the truth? An analysis of gossip. *American Philosophical Quarterly*, 33(2), 197-209. <https://www.jstor.org/stable/20009858>
- Ingram, G. P. D. (2019). Gossip and reputation in childhood. F. Giardini and R. Wittek (Ed.). *The oxford handbook of gossip and reputation oxford handbooks* (132-151). Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190494087.013.8>
- Kim, S., Harris, P. L. & Warneken, F. (2014). Is it okay to tell? Children's judgements about information disclosure. *British Journal of Developmental Psychology*, 32, 291–304. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12040>
- Lieberman, Z., & Shaw, A. (2020). Even his friend said he's bad: Children think personal alliances bias gossip. *Cognition*, 204, 104376. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2020.104376>
- Massaro, D., Valle, A., & Marchetti, A. (2014). Do social norms, false belief understanding, and metacognitive vocabulary influence irony comprehension? A study of five-and seven-year-old children. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(3), 292-304. <https://doi.org/10.1080/17405629.2013.821407>
- McAndrew, F. T., Bell, E. K., & Garcia, C. M. (2007). Who do we tell and whom do we tell on? Gossip as a strategy for status enhancement. *Journal of Applied Social Psychology*, 37(7), 1562–1577. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2007.00227.x>
- McDonald, K. L., Putallaz, M., Grimes, C. L., Kupersmidt, J. B., & Coie, J. D. (2007). Girl talk: Gossip, friendship, and sociometric status. *Merrill-Palmer Quarterly*, 53(3), 381–411. <https://doi.org/10.1353/mpq.2007.0017>
- Osal, M. (2021). *İzmir ili- Urla ilçesi devlet okullarında görev yapan yöneticilerin gözünden dedikodu ve söylenti yönetimi* (Tez No. 681824) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Pears, K. C., & Moses, L. J. (2003). Demographics, parenting, and theory of mind in preschool children. *Social Development*, 12(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00219>
- Perner, J., Leekam, S. R. ve Wimmer, H. (1987). Three-year-olds' difficulty with false belief: The case for a conceptual deficit. *British Journal of Developmental Psychology*, 5(2), 125-137. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.1987.tb01048.x>
- Rowe, A.D., Bullock, P.R., Polkey, C.E., & Morris, R.G. (2001). Theory of mind impairments and their relationship to executive functioning following frontal lobe excisions. *Brain*, 124, 600-616. <https://doi.org/10.1093/brain/124.3.600>
- Ruggiero, A., Parolin, E., & Ma, L. (2020). The impact of gossip valence on children's attitudes towards gossipers. *Infant and Child Development*, 29(4), e2180. <https://doi.org/10.1002/icd.2180>
- Schmidt, M. F., & Tomasello, M. (2012). Young children enforce social norms. *Current Directions in Psychological Science*, 21(4), 232-236. <https://doi.org/10.1177/0963721412448659>
- Schneider, W., Schumann-Hengsteler, R., & Sodian, B. (2005). Young children's cognitive development: Interrelationships among executive functioning, working memory, verbal ability, and theory of mind. *Lawrence Erlbaum Associates Publishers*. <https://doi.org/10.4324/9781410612007>

- Shinohara, A., Kanakogi, Y., Okumura, Y., & Kobayashi, T. (2021a). Children manage their reputation by caring about gossip. *Social Development, 31*(2), 455-465. <https://doi.org/10.1111/sode.12548>
- Shinohara, A., Kanakogi, Y., Okumura, Y., & Kobayashi, T. (2021b). How do children evaluate the gossiper of negative gossip? *Japanese Psychological Research, 63*, 111–117. <https://doi.org/10.1111/jpr.12279>
- Shinohara, A., & Kobayashi, T. (2022). Children’s understanding of friendship formation caused by gossip. *Journal of Experimental Child Psychology, 217*, 105370. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2021.105370>
- Silver, I. M., & Shaw, A. (2018). Pint-sized public relations: The development of reputation management. *Trends in Cognitive Sciences, 22*(4), 277–279. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2018.01.006>
- Tang, Y., Zhang, Z., & Harris, P. L. (2023). Does first hand evidence undermine young children’s initial trust in positive gossip? Evidence from 5 to 6 year old children. *British Journal of Developmental Psychology, 41*, 358-370. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12457>
- Teglasi, H., Caputo, M. H., & Scott, A. L. (2022). Explicit and implicit theory of mind and social competence: A social information processing framework. *New Ideas in Psychology, 64*, 100915. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2021.100915>
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2004). *Dikkat geliştiren oyunlar, çocuğumun dikkatini nasıl geliştirebilirim*. Morpa Kültür Yayınları.
- Waddington, K. (2005). Behind closed doors—the role of gossip in the emotional labour of nursing work. *International Journal of Work Organisation and Emotion, 1*(1), 35-47. <https://doi.org/10.1504/IJWOE.2005.007325>
- Wargo Aikins, J., Collibee, C., & Cunningham, J. (2017). Gossiping to the top: Observed differences in popular adolescents’ gossip. *The Journal of Early Adolescence, 37*(5), 642–661. <https://doi.org/10.1177/0272431615617291>
- Wellman, H. M., Cross, D., & Watson, J. (2001). Meta-analysis of theory of mind development: The truth about false belief. *Child Development, 72*, 655-684. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00304>
- Wert, S. R., & Salovey, P. (2004). A social comparison account of gossip. *Review of General Psychology, 8*(2), 122–137. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.122>
- Wimmer, H., & Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: Representation and constraining function of wrong beliefs in young children’s understanding of deception. *Cognition, 13*(1), 103-128. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(83\)90004-5](https://doi.org/10.1016/0010-0277(83)90004-5)
- Wu, J., Balliet, D., & Van Lange, P. A. (2016). Reputation, gossip, and human cooperation. *Social and Personality Psychology Compass, 10*(6), 350-364. <https://doi.org/10.1111/spc3.12255>
- Yılmaz, Ş. (2014). *Resimli öykü kitaplarının zihin kuramı açısından incelenmesi* (Tez No. 776076) [Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.